

Maantieteen/maantieteilijän kolme ongelmaa

JUSSI S. JAUHIAINEN

Maantieteen laitos, Turun yliopisto

Peilaan tässä puheenvuorossani omaa tutkimustani ja sen suhdetta maantieteeseen kolmen ongelmakehän kautta, jotka ovat maantieteen paradigmat, sakramentit ja tutkijan vastuu. Oma tutkimushankkeeni väitöskirjaa varten käsittelee kaupunki uudistusta ja -politiikkaa eurooppalaisten esimerkkien valossa. Kyseessä on siis monitasoinen ja monen tieteenalan piiriin kuuluva tutkimus, jossa yhden Totuuden löytäminen on mahdotonta, sen sijaan sen etsiminen on erittäin mielenkiintoista. Tutkimuksen tekoon liittyen olen törmännyt edellä mainitsemiini ongelmakehtiin, minkä seurauksena olen alkanut miettiä laajemmin itse tutkimuksen tekoa ja sen tavoitteita.

Paradigmat: maantieteestä itsenäisenä ja rajattavana oppiaineena

Aloitan ensimmäisestä ongelmasta, joka liittyy kysymykseen maantieteestä itsenäisenä ja rajattavana oppiaineena ja sen suhteesta useisiin muihin yhteiskunta- ja humanistisiin tieteisiin eli missä määrin tämä »veteen piirretty viiva» ohjaa tutkimustani tai asettaa sille muodollisia rajoja.

Oppiaineiden väliset erot nousivat tärkeäksi kysymykseksi 1980-luvun keskustelussa ja ovat sitä edelleen yhä 1990-luvulla. Oppiaineen rajojen vartioinnista on tullut protektionismia, jossa omaa reviiiriä puolustetaan yhä tiukemmin; syyt liittyvät niin talous- kuin tiedepoliittisiin kysymyksiin. Toisaalta yleensä tutkimusongelman laajemman ymmärtämisen kannalta on suotavaa olla välittämättä tiukasti oman oppiaineen rajoista ja tämän lisäksi tiedepoliittisissa mietinnöissä ja kannanotoissa kannustetaan yhä enemmän oppiaineiden väliseen työskentelyyn. Tämä kaikki on varsin perusteltavaa, sillä laajemman näkökulman avulla katsotaan saatavan hedelmällisempi lopputulos.

Kyseessä on kuitenkin kaksiteräinen miekka, sillä kun määrärahat tutkimukseen pienenevät ja yhä useammat maantieteilijät hakeutuvat muiden oppiaineiden läheisyteen, on varsin todennäköistä, etteivät »naapurioppiaineiden» edustajat tule katsomaan suopeasti maantieteen »käenpoikaa». Viittaa tilanteeseen, jossa supistuvien tutkimusmäärärahojen aikana tieteenalan sisällä aletaan rajoittaa rahoitusta muille kuin 'oman tieteen-

alan' edustajille eli pikkulintu huomaakin, että yksi poikasista eli käenpoika kasvaakin liian suureksi. Todellisesta käenpojan elämästä poiketen en usko, että maantieteilijät pystyvät kampeamaan muita oppiaineita syrjään jaettaessa yhä pienenevää kakkua esim. yhteiskunta- tai luonnontieteellisen alan tutkimusrahoituksessa.

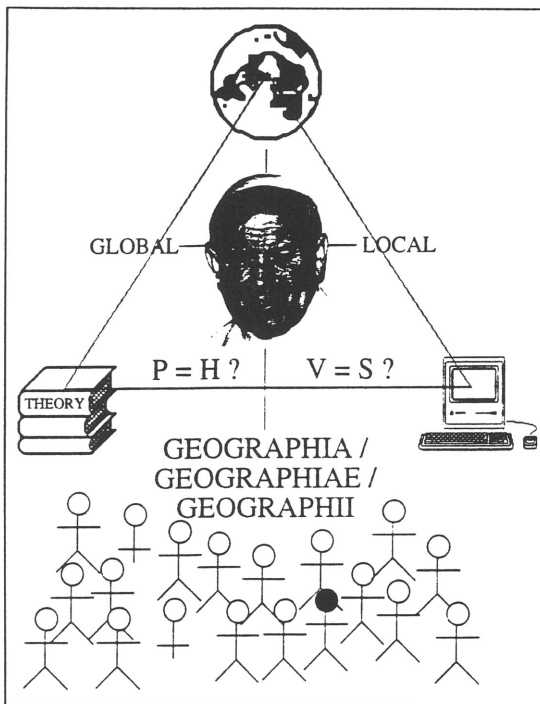
Näillä meille hieman vierailta »aluevesillä», jossa suurin osa väestä onkin »ammattikalastajia» (esimerkiksi sosiologi, politiikan tutkija tai historioitsija), voi kokonaissaaliin määrän käydessä pienemmäksi syntyä kärhämää. Kannattaako siis lähteä merta edemmäs kalaan? Voivatko maantieteilijät muuttua Lentäviksi Hollantilaisiksi? Wagnerin oopperassa Lentävä Hollantilainen on tuomittu purjehtimaan ikuisesti valtamerillä, kunnes hän löytää neidon, joka on hänelle uskollinen. Näen vaaran, että maantieteilijöiden hakeutuessa yhä selkeämmin muiden tieteenalojen alaisuuteen, on mahdollista, että kohtaloksemme tulee samanlainen kirous: hylkäämme spatiaalisuuden (kenties oikeutetustikin!), mutta samalla jäämme sen vangeiksi. Toisaalta muut oppiaineet vieroksuvat maantieteilijää, toisaalta 'arkkimaantieteestä' irtautunut maantieteilijä ei voi löytää 'perinteisestä' spatiaalisuudesta voimaa selityksilleen ja mielekäästä tutkimusongelmaa. Kuten Lentävä Hollantilainen, on hän tuomittu kiertämään maailman mantereita kunnes hän löytää ei-spatiaalisen maantieteen. Mielestäni 1990-luvun kysymys tuleekin olemaan maantieteen suhde ei-spatiaalisuuteen eli onko maantiede alueensa vanki ja jos on, niin millä ehdoilla: alueellinen organisaatio ja virrat eivät mielestäni riitä puolustamaan maantiedettä relevanttina tieteenalana, vaan on otettava vastuu, etsittävä ja löydettävä jotakin uutta.

Niin, mitä tehdä: pitäytyäkö siis tiukasti oman oppiaineen kenties kuviteltujen rajojen sisällä ja kulkea laput silmillä eteenpäin vai tempaista laput silmiltä ja huomata olevansa elintaso-orpona vieraalla maalla, jossa kohtaloksi tulee joutua muiden syrjimäksi ja ottovanhempien hylkäämäksi, kun valtio päättää luopua lapsivähennyksestä-*l'enfant terrible?* Itse olen hakenut ymmärrystä tutkimukseni tematiikkaan viime vuosina niin vierailta mailta kuin vieraista oppiaineista, mutta lisävaaranahan on – myös meillä pinnan alla kiehuvan maantieteen puritanismin nimissä *à la*

Geografia Purissima – että nämä vierailut tulki-taan vieraissa käynniksi, jonka seurauksena voi olla Hyvin Ikävä Vaikutus, ajatellen myöhempää karriääriä nimenomaan maantieteessä.

Sakramentit: maantieteen sakramentaalisuus

Toinen ongelmani liittyy (maan)tieteen sakramentteihin, jossa »pyhään» kolmiyhteyteen – Maan(tiede)-teoria-menetelmät – ovat kietoutuneena niin globaali kuin lokaali (kuva 1). Selvitystä tähän kolmiyhteyteen tuovat tietysti Paavut (Suuri Skisma?) ja profeetat, mutta pitäisikö paavien tai profeettojen sanaa vain kuulla vaiko myös uskoa? Entäpä jos kansa tulkitsisikin itse vanhat kirjoitukset? Entäpä jos naapurien uskonto valaiseekin totuutta paremmin: repeilevätkö vaatteet, sinkoilevatko kivet? Kysymys ei ole pelkästään tieteenalamme gurujen välisistä konflikteista, vaan laajemmasta maantieteen kentässä vellovista dualistisista ongelmista, kuten toimijarakente, globaali-lokaali, alue-aika, jne. ja miten gurut ja profeetat välittävät (tiedostaen tai tiedostamattaan) maantieteen 'pyhän' tradition, so. maantieteen olemus ja tehtävät – teoria – menetelmät, eteenpäin. Pieni kevennys: guru- ja hurukon raja on häilyvä. Kuvassa otetaan kantaa

Kuva 1. Maantieteen sakramentaalisuus.

Kuva 2. *Geografia – Misericordia!*

myös maantieteen sukupuolisuuteen ja moneuteen (*gender & pluralism*): onko kyseessä maantiede (yks. fem.), maantieteet (mon. fem.) tai maantiede/maantieteilijät (mon. mask.). Tiedeyhteisön ylivoimainen maskuliinisuus, valkoihoisuus ja heteroseksuaalisuus on sinänsä jo ongelma ja se voi tiedostaen tai tiedostamatta kahlehtia meitä.

Toisaalta paaveja ja profeettoja tarvitaan kertomaan missä mennään, mutta mihin menemme lienee meidän oma asiamme. Tietysti perässähiitäminen on helpompaa, vaikka sukset lipsuisivatkin: se minkä ylämäessä jää, alamäessä voittaa, kunhan vaan muistaa, että latu vie sinne minne sen vetäjä on vetänyt. Onko maantieteilijöiden yhteisö jo jakautunut perinteisen ja vapaan tyylin etenijöihin? Jos on, niin toivottavasti arvoisa ja perinteikäs jury ei hylkää meitä, jotka hakevat uutta tyyliä.

Sivuhuomaus: jos palaamme maantieteen paradigmaattisiin kysymyksiin, niin kaikkiaan tietävät, että Quantifactus riisti Geographian Qualifactuselta 1960-luvun lopussa yli Fluvius Calculucsen. Kuvassa 2 olen jatkanut maantieteen kehitystä 1990-luvulle. Aikansa 1980-luvulla Geographia-parkaa temmottuaan saivat molemmat havaita, miten »kaikkietävä» Calculafactus vei hänet mukanaan niin ihmeelliseen *GIS Parkiin*, jossa kolmiulotteiset ilmiöt vaikuttavat niin aidoilta (kuva 2). Kohtalaisella pääsymaksulla itse kukin pääsee seikkailupuistoon, mutta toivottavasti puiston henkilökunnan suurimmaksi ongelmaksi ei jää vain se, minkä värisiä puiston ilmiöiden tulisi olla... Spielbergillä suurimpana ongelmana elokuvan »*Jurassic Park*» tehdessään, väitetään, oli dinosaurusten äänen keksiminen. Onko 1990-luvun maantieteessä jälleen kerran

tärkeäksi nousemassa temppu ja miten se tehdään, eikä kysymys miksi? *Misericordia!* Alkuperäinen kuva on ilmestynyt vuonna 1967 (L. Curry), jonka Peter Haggett esitti vuonna 1972 teoksessaan *'Geography: a Modern Synthesis'* (s. 461) kuvatekstillä: »*Quantification. A cartoon of the quantitative revolution tearing geography away from its conventional qualitative traditions. 'Geographia' is somewhat older, and more able to take care of herself than the cartoonist suggests.*» Subjektiviivinen näkemykseni koskien tuloa 1990-luvulle: *'Geographia' is somewhat more masculine and infantile, and less able to take care of anything.* Myönteisenä ilmiönä totean kriittisen (massan) olemassaolon eli ns. »puistotädeillä» on suuri vastuu 1990-luvulla.

Tutkijan vastuu: maantieteen vastuu

Kolmas ongelma: laajalti pohditaan, onko suurten kertomusten aika ohi vai onko kyseessä vain murrosvaihe ja uuden kertomuksen alku. Kauempaa katsottuna kenties näyttää siltä, että yliopistojen Ohukainen ja Paksukainen siinä kiistelevät soudetaanko vai huovataanko, eivätkä ollenkaan kovalta mekastukseltaan kuule, että Niagaran putous kohisee jo lähellä. Siinä vaiheessa kun kertomuksia ei enää ole, jää vain ns. »akateemisen mielenkiinnon» varaan, olisivatko ne olleet pieniä vai suuria. Osoitus (maan)tiede-maailman kyvyttömyydestä puuttua ja vastata 'todellisiin' ongelmiin oli ylilyönteihin johtanut postmodernistinen keskustelu 1980-luvun lopussa. Kriittikkini kohteena on nimenomaan *postmodernism of reaction*, sen sijaan *postmodernism of resistance* tarjosi/tarjoaa myös vastauksia. Näen

ensimmäisen pakona modernista ilman varmuutta tai edes huolta siitä mihin kuviteltiin päädyttyvän.

Kenellä on moraalinen vastuu maailmasta? Riittääkö toteamus, että kansainvälinen kapitalismi, suuret rakenteet ja »*invisible hand*» ovat tämä Niagara ja putoukseen veneemme vain ajautuu, eikä sille ole mitään tehtävissä. Vaikka emme pystyisikään pysäyttämään virran kulkua, niin ainakin voimme huutaa rannalla, jotta veneen suunta ohjattaisiin pois päin putouksesta. Tutkimukseni edetessä olen ymmärtänyt, että tutkijan on pystyttävä jättämään myös viileän analyytikon viittansa ja osallistuttava. *Research and action* – tutkimusta ja konkreettista toimintaa, esimerkiksi omasta tutkimuksestani voi mainita kaupunkien ranta-alueiden kaupallisen uudistamisen kielteisten piirteiden tuomisen päivänvaloon, niistä kirjoittamisen, keskustelemisen ja konkreettisten vaihtoehtojen esittämisen. Tutkimukseni tavoitteena ei ole (enää pelkästään) opinnäytetyö, vaan askel kohti solidaarisempaa kaupunkipolitiikkaa ja yhteiskuntaa.

Mistä maantiede alkaa ja mihin se päättyy on ajassa muuttuva käsite. Kyse on pitkälle siitä, että 'Berliinin muuri' maantieteessä on hajonnut/hajoitettu, mutta tätä näkymätöntä rajaa ylittämässä on vain murto-osa siihen kykenevistä. Naurettavuuksiin asti jatkuva lokerointi, esimerkiksi *Radical Post-Modern Remarxist Geography*, pitää yhä myyttiä muurista kuvitelmissa yllä. Mielestäni monialainen maantiede on vapaata kulke-mista tieteen kentällä, rajojen ylittämistä ja kenties niiden unohtamistakin.

Lord, Mercy, Amen!